

'Jezus heeft nooit bestaan'

foto bram petraeus

interview | Predikant Edward van der Kaaij denkt dat Jezus nooit heeft bestaan. Die opvatting leidt tot ophef in de Protestantse Kerk. 'Je doet toch ook niet alsof Roodkapje een historisch verhaal is.'

RIANNE OOSTEROM EN GERRIT-JAN KLEINJAN

Het is ironisch, vindt predikant Edward van der Kaaij uit Nijkerk. "Eerst heb je een predikant die roept dat God niet bestaat, nu is er een die zegt dat Jezus geen historische figuur is." Van der Kaaij zit in zijn studeerkamer. Boven op de boekenkast staat een antiek Christusbeeld, de zegenende handen zijn er ooit afgebroken.

"De historische Jezus heeft nooit bestaan", zegt Van der Kaaij. "Alle elementen uit het verhaal van Jezus vinden hun oorsprong in het oude Egypte. Daar komt de oermythe vandaan van een God die mens wordt, van sterven en opstaan, van geboren worden op 25 december uit een maagd."

Edward van der Kaaij (62), predikant in de Protestantse Kerk in Nederland, schreef zijn inzicht op in een boek. 'De ongemakkelijke waarheid van het christendom',

heet het. Ondertitel: 'De echte Jezus onthuld'.

Hoewel hij het boek vorig jaar al publiceerde, leiden de opvattingen van Van der Kaaij nu tot verontwaardigde reacties in zijn woonplaats Nijkerk en daarbuiten in protestants Nederland. Van der Kaaij zou onchristelijke ideeën verspreiden, menen sommigen in de protestantse gemeente in Nijkerk, die uit verschillende richtingen bestaat.

Twee weken geleden werd de predikant enkele dagen voor een interkerkelijke dienst de toegang geweigerd tot de kansel. 'Gebet voor de eenheid', was het onderwerp van de dienst. Maar die eenheid was er niet toen de gereformeerde kerkeraad de hervormde Van der Kaaij verbodde te preken in zijn kerkgebouw.

Die maatregel - een zeldzaamheid - leidde tot discussies tussen voor- en tegenstanders. "Iedereen vergaderde over mij maar niet met mij", zegt Van der Kaaij, die zichzelf 'modern' noemt. Hij besloot uiteindelijk thuis te blijven. "Het moet niet zo zijn dat je haast de ME nodig hebt om een predikant de kansel op te laten gaan."

Inmiddels heeft de Nijkerkse kwestie landelijke proporties gekregen. De gereformeerde bond, de rechterflank in de protestantse kerk, noemt de opvattingen van Van der Kaaij een 'dwaalleer' en vraagt zich in een brief aan het landelijke kerkbestuur af 'hoe de tucht gestalte krijgt, als dwaalleer de fundamenten van de kerk probeert aan te tasten.'

Hoe bent u tot uw ideeën gekomen?

"Het is het resultaat van een zoektocht die zeven jaar geleden begon. Bij Klaas Hendrikse (zie kader) las ik hier voor het eerst iets over. Ik mailde hem en hij tipte me het boek 'De mysterieuze Jezus' van de Britse auteurs Timothy

Freke en Peter Gandy. Ik kwam tot de ontdekking dat alle elementen uit het verhaal van Jezus voorkomen in de oude mythe van Osiris uit Egypte. Daar vind je de blauwdruk van wat later het christelijke evangelieverhaal werd."

Hoe zien we deze mythe volgens u terug in het christendom?

"De kern van de mythe van Osiris is de stervende godheid die weer opstaat uit de dood. Kern is ook de godheid die mens werd en geboren is zonder tussenkomst van een man. Overigens ben ik van mening dat die mythe van de stervende en opstaande terug gaat op een nóg veel ouder archetype: de zon gaat onder en komt elke ochtend weer op. Dat wordt in veel religies, ook in het oude Egypte, gezien als God die naar de onderwereld gaat en daar 's morgens weer uit oprijst."

"De lijn is dat alle volken nationale versies maakten van deze oermythe. Ik onderschrijf de theorie dat in Alexandrië, ooit een belangrijke havenstad, de joodse versie van die oude mythe is ontstaan. Uiteindelijk is het christendom meegenomen door Alexandrijnse joden die moesten vluchten. Zo kwam het bij de apostel Paulus in de havenplaats Tarsis terecht. Paulus heeft zijn brieven eerder geschreven dan de evangeliën zijn ontstaan. Bij hem komt de historische Jezus nooit voor. Lees maar na. Jezus is bij hem een mythologische figuur."

Hoe bewijst dit dat de historische Jezus niet heeft bestaan?

"Het evangelie heeft een mythische oorsprong, dus ook Jezus is een mythisch figuur. Daarbij: in bronnen buiten de Bijbel uit de tijd van Jezus komt hij niet voor. Dat is vreemd, want er wordt altijd gezegd dat hij zo'n enorme indruk heeft gemaakt. Het Johannesevangelie wordt historisch niet serieus genomen. Dat is uit het jaar honderd of later. Matteüs en Lucas hebben Marcus overgeschreven.

Marcus is de enige bron voor de historische Jezus. Dat evangelie is waarschijnlijk in Alexandrië ontstaan, waar vroege christenen beïnvloed waren door de Egyptische mythes."

Hoe was uw reactie toen u dat las?

"Ik was eerst geschokt. Het was een open zoektocht waarvan ik de uitkomst ook niet wist. Ik weet nog dat ik op de bank zat en tegen mijn vrouw zei: 'Wat ik nu toch lees. De historische Jezus heeft nooit bestaan'. Mijn vrouw zag de ellende al komen: 'Wat krijgen we nou weer', zei ze."

Waardoor was u geschokt?

"Het was niet eens zozeer de zekerheid die wegviel. Ik zat al op de lijn van de Amsterdamse school, een stroming in de theologie waartoe iemand als Nico ter Linden ook behoort. Zij zeggen dat de verhalen in de Bijbel niet echt zijn gebeurd, maar wel waar zijn. Het was een soort intuïtie die werd bevestigd, dat was de schok."

Wat deed u toen?

"Ik zocht verder. Als Jezus niet heeft bestaan en je blijft toch doen alsof, dan loop je jezelf steeds in de weg als predikant. Want mensen hebben toch een historische figuur voor ogen die allerlei kunstjes doet. Ik hecht aan goede exegese, goede bijbeluitleg. Stel dat het zo is dat het evangelie een mythe is, is het dan goede bijbeluitleg als je doet alsof het allemaal echt gebeurd is? Je doet toch ook niet alsof Roodkapje een historisch verhaal is?"

Helpt u daarmee uw eigen geloof niet om zeep?

"Op het eerste gezicht wel, maar uiteindelijk is mijn geloof juist rijker geworden. Ik kan alle belijdenisgeschriften onderschrijven - de historische Jezus heeft dan niet bestaan, de bijbelse Jezus is gestorven en opgestaan. Het gaat erom dat je ontdekt dat Christus in jezelf bestaat. Het is niet makkelijk om dat te begrijpen, ook voor

mezelf niet. Maar volgens mij ben ik uitgekomen in het hart van het christelijke geloof."

Het is niet makkelijk te begrijpen, zegt u. Kunt u het toch uitleggen?

"In al wat leeft zit levenskracht. Een goddelijke vonk. Ook in dieren, alleen zijn die zich daar niet van bewust. Die vonk moet je ontdekken. Ik heb die via het christendom leren kennen, omdat ik daar helemaal in opgegroeid ben. Als ik moslim of boeddhist was met dezelfde open benadering, dan zou de goddelijk vonk een andere vorm aannemen."

U krijgt veel kritiek op uw opvattingen.

"Ik begrijp een kerkbestuurder wel die zegt: het hart van het geloof is het geding. Zo iemand moet piketpaaltjes slaan als het belijden volgens hen wordt bedreigd. Toch zou ik dan willen vragen: hangt het hart van het christelijke geloof af van de historiciteit van Jezus? En waar leg je dan je grenzen? Is de opstanding wel echt, de wonderen niet?"

De behoudende Gereformeerde Bond heeft het over 'tucht'.

"Dat vind ik dieptreurig. Op het moment dat je in termen van tucht gaat praten zeg je: 'Ik heb gelijk en iedereen met een andere opvatting: de kop eraf.'"

Begrijpt u de kritiek?

"Uit pastoraal oogpunt begrijp ik de reacties wel. Er zijn mensen die denken dat hun geloof wegvalt als de historische Jezus er niet meer is. Veel gelovigen zijn hypergevoelig voor alles wat de eigen zekerheden aantast. Zelfs als dat gebeurt naar aanleiding van een integere zoektocht op basis van argumenten. Ik wil me we qua grootte niet op het niveau van mannen als Cees den Heyer, Harry Kuitert en Nico ter Linden stellen, maar bij hen zag je dezelfde tegenstand. Ik ben niet uit op discussie, maar ik ga het ook niet uit de weg. Ik denk dat gelovigen

een beetje volwassen moeten worden."

Omstreden dominees

Edward van der Kaaij is niet eerste die in de recente geschiedenis van de Protestantse Kerk in Nederland ophef veroorzaakt met het uitspreken van bepaalde denkbeelden. De Zeeuwse predikant Klaas Hendrikse schreef in 2007 het boek 'Geloven in een God die niet bestaat'. Daarin beweert hij dat God niet 'bestaat' maar 'gebeurt' in het contact tussen mensen. "Godeloos", noemde de behoudende flank van de protestantse kerk het boek. Een poging om Hendrikse uit zijn ambt te zetten, mislukte.

In 2009 riep de Groningse predikante Fennie Kruize in haar boek 'Godelijke Vrijheid' de protestantse kerk op de redding ook eens buiten Jezus te zoeken. Zij pleitte voor meer esoterie in de kerk en zei dat zij voor wicca en reïncarnatie voelde. Dat werd haar niet in dank afgenomen. Vanaf 2011 mocht zij de kansel in haar gemeente in Hoogezand-Sappemeer niet meer betreden.

Edward van der Kaaij: "Hangt het hart van het christelijke geloof af van de historiciteit van Jezus?"